

1

Коли вона поверталася зі школи на канікули, я, бувало, бачив її майже щодня, бо їхній дім стояв навпроти ратуші Еннекса. Вони з молодшою сестрою багато гуляли, часто з хлопцями, які, звичайно, мені не подобалися. Коли я мав хвилину, вільну від тек і бухгалтерських книг, то стояв коло вікна, дивився на дорогу з-за візерунків на вікні й інколи бачив її. Увечері я записував це в щоденник спостережень, спочатку позначаючи її Х, а відтак — коли дізнався її ім'я — М. Кілька разів я бачив її і тоді, коли був на вулиці. Одного разу я стояв просто за її спиною в черзі до громадської бібліотеки на Кроссфілд-стрит. Вона жодного разу не поглянула на мене, але я бачив її спину та довгу косу. Коса була дуже світла, шовкова, наче кокон строкатки. Вона майже сягала талії; іноді дівчина закидала її на груди, інколи на спину. Бувало, вона підбирала її догори. Лише один раз до того, як вона стала моєю гостею, я мав щастя бачити цю косу розпущеною — мені просто подих перехопило, така вона була прекрасна, неначе русалка.

Іншого разу — якось у суботу, коли я їздив до Музею природничої історії, — ми поверталися одним потягом. Вона

сиділа через три крісла попереду й навскіс і читала книжку, тож я міг спостерігати її тридцять п'ять хвилин. Коли я її бачив, то почувався, немовби ловлю якийсь рідкісний екземпляр. Наприклад, жовтянку лугову. Я завжди думав про неї так — тобто словами на зразок «невловна», «рідкісна» і «надзвичайно вишукана» — не така, які усі інші, навіть гарні. Для справжнього знавця.

Того року, коли вона ще не закінчила школу, я не знав, хто вона, знав тільки, що її батько — доктор Ґрей, ще якимось підслухав на засіданні Ентомологічного товариства, що її мати п'є. Якимось у крамниці я чув, як її мати розмовляє, в неї були претензійний голос і типова зовнішність питущої жінки, за багато косметики і таке інше.

Ну і ще одного разу в місцевій газеті написали про те, що вона виграла стипендію, і про те, яка вона розумна, і її ім'я виявилось таким самим прекрасним, як і вона, — Міранда. Тож я дізнався, що вона поїхала до Лондона вивчати малярство. Ця стаття справді багато змінила для мене. Здавалося, ми стали ближчими, хоча, власне, ми ще не були знайомі.

Не можу описати, що це було, але, щойно вперше її побачив, я зрозумів — вона єдина така. Звичайно, я не божевільний і розумію, що то була просто мрія — і завжди була б, якби не гроші. Я часто фантазував про неї, уявляв, як би ми зустрілися, як я робив би щось таке, чим вона захоплювалася, як одружувався б з нею і таке інше. Нічого непристойного, і так тривало до того часу, про який розповім згодом.

Вона малювала свої картини, а я доглядав свою колекцію (так мені мріялось). У всіх мріях вона любила мене і мою колекцію, робила з неї кольорові замальовки; ми працювали разом у красивому сучасному будинку, у великій кімнаті

з отаким, як зараз роблять, великим вікном. Уявляв я й засідання Ентомологічного товариства в тій кімнаті, де я не затаюся і не мовчав увесь час, а ми були блискучими господарями. Вона була така гарна зі своїм світлим волоссям і сірими очима, і, звичайно, усі решта чоловіків просто зеленіли від заздрощів.

Не такі безхмарні мрії про неї в мене бували лише тоді, коли я бачив її з молодим чоловіком, таким собі галасливим випускником приватної школи зі спортивною машиною. Одного разу я стояв за ним у черзі до каси в банку «Баркліз» і чув, як він сказав: «Дайте-но мені все п'ятірками», – а жарт полягав у тому, що йому мали видати лише десять фунтів. Усі вони так поводяться. Ну й бачив я, як інколи вона сідала в його машину, а іноді в місті бачив їх у тій машині обох. У такі дні я майже не розмовляв із колегами і не писав про Х у своєму щоденнику ентомологічних спостережень (це все було до її переїзду в Лондон, тоді вона його залишила). У такі дні я дозволяв собі недобрі фантазії. У них вона плакала і зазвичай стояла на колінах. Одного разу я уявив, що дав їй ляпаса: таке я бачив колись у телевіставі. Мабуть, тоді це все й почалося.

Мій батько загинув за кермом. Мені тоді було два роки. Це сталося 1937 року. Він був п'яний, тітка Енні завжди казала, що до пияцтва його довела моя мати. Мені ніколи не розповідали, що насправді сталося, але невдовзі після того вона кудись поїхала і залишила мене на тітку, вона просто хотіла розвіятися. Двоюрідна сестра Мейбл якось мені сказала (у дитинстві, під час сварки), що моя мати була вуличною жінкою і втекла з іноземцем. Я тоді був дурненький, то пішов просто до тітки Енні і спитав; тож коли вона мала що приховувати, то, звичайно, приховала. Зараз мені байдуже, жива вона чи ні, я не хочу її зустріти, мене вона не цікавить.

Тітка Енні завжди дуже розлого казала, мовляв, поїхала — і нехай, і я з нею згодний.

Тож мене виховували тітка Енні і дядько Дик разом зі своєю дочкою Мейбл. Тітка Енні була старшою сестрою мого батька.

Дядько помер, коли мені було п'ятнадцять. Це сталося 1950 року. Ми ходили на річку Тринг рибалити, а я, як завжди, десь відійшов зі своїм сачком і все таке. Коли я схотів їсти і прийшов туди, де його залишив, там зібралася юрба. Я подумав, що він спіймав велику рибу. Але в нього стався інсульт. Його принесли додому, але відтоді він уже не промовив ані слова і майже нікого не впізнавав.

Ті дні, які ми проводили разом, — не те що зовсім разом, бо я зазвичай десь бродив, поповнюючи колекцію, а він сидів над вудкою, але ми завжди удвох обідали і йшли на річку й назад — оці дні (після тих, про які я скоро розповім), безумовно, були найкращими в моєму житті. Тітка Енні й Мейбл зневажливо ставилися до моїх метеликів, коли я був малий, але дядько Дик завжди був на моєму боці. Він радів вдалим поповненням моєї колекції. З такими самими почуттями, як і я, він спостерігав, як із лялечки виходить імаго, розправляє крила, дає їм обсохнути, обережно випробовує їх; він і надав мені місце у своєму сарайчику для банок із гусеницями. Коли я виграв аматорський приз за колекцію німфалід, дядько по секрету від тітки Енні дав мені фунт. Ну, я продовжувати не буду — дядько Дик був мені як батько. Тримаючи в руках чек від тоталізатора, саме про нього, крім, звичайно, Міранди, я подумав передусім. Я купив би йому найкращі вудки й рибальське знаряддя, та взагалі що завгодно. Але не судилося.

Я почав робити ставки на тоталізаторі з того тижня, коли мені виповнилося двадцять два. Щотижня я ставив п'ять шилінгів. Старий Том і Кратчлі, які працювали зі мною у відділі

податків, разом із деякими з дівчат складались і робили велику ставку, закликаючи мене долучитись, але я лишався самотнім вовком. Мені ніколи не подобався ні старий Том, ні Кратчлі. Старий Том — лицемір, він весь час говорить про місцевий уряд і підлещується до містера Вільямса, міського скарбничого. А в Кратчлі тільки бруд на думці, і він садист, він ніколи не оминає нагоди поглузувати з мене й мого захоплення, особливо перед дівчатами. «Фред утомився — усі вихідні прогуляв із капустанками!» — казав він. Або: «З яким це нічним метеликом я вас бачив учора ввечері?»

Старий Том на таке гигакав, і Джейн, подружка Кратчлі з відділу санітарного контролю, теж. Вона була цілковито протилежністю Міранді. Я завжди терпіти не міг вульгарних жінок, особливо дівчат. Так що я робив ставки самостійно, як уже було сказано.

Чек прийшов на 73 091 фунт стерлінгів і скількись там шилінгів та пенсів. Щойно у вівторок люди з тоталізатора підтвердили, що все гаразд, я зателефонував містеру Вільямсу. Я відчув, як він лютиться, що я отак від нього йду, хоча спочатку він сказав, ніби дуже радий за мене, що, напевне, всі за мене раді, і це, звичайно ж, було неправдою. Він навіть запропонував мені зробити внесок у муніципальну позику під 5 %! Дехто в магістраті геть позбавлений почуття міри.

Я зробив те, що мені порадили працівники тоталізатора: переїхав просто до Лондона з тіткою Енні та Мейбл на той час, поки в містечку все заспокоїться. Я надіслав старому Томові чек на 500 фунтів і попросив його поділитися з Кратчлі та іншими. Я не відповів на їхні листи з подяками. Вони, певна річ, подумали, що я негідник.

Єдиною ложкою дьогтю в цьому була Міранда. Вона була вдома на канікулах, коли я виграв, і я побачив її тільки вранці

тієї вирішальної суботи. Весь цей час, поки я тринькав гроші в Лондоні, я думав, що, мабуть, більше ніколи її не побачу; тепер я став багатий, став вигідним женихом; і знову я подумав, що це все дурниці, бо люди одружуються з кохання, особливо такі дівчата, як Міранда. Іноді я думав, що вже забуду її. Але не можна забути спеціально, це може хіба що саме статися. Тільки зі мною цього не сталося.

Якщо ви людина корислива й аморальна, яких сьогодні більшість, то, напевне, маючи гроші, ви б могли неабияк провести час. Тільки от маю сказати, що я таким ніколи не був; мене навіть у школі жодного разу не карали. Тітка Енні була нонконформісткою¹, вона ніколи не змушувала мене ходити до церкви тощо, але я виховувався у відповідній атмосфері, хоча дядько Дик, бувало, тихцем ходив до паба. Тітка дозволила мені курити після численних сварок, коли я повернувся з армії, але їй ніколи це не подобалося. Навіть щодо всіх тих грошей вона все казала, що витратити їх суперечить її принципам. Але Мейбл конфіденційно вплинула на неї: одного дня я чув, як вона з нею розмовляє. І в кожному разі, я сказав, що це мої гроші і мій талан, тож коли їй це подобається – хай бере скільки хоче, а коли не подобається – хай не бере, та й узагалі, в нонконформізмі нічого немає проти подарунків.

Я веду до того, що, власне, раз чи двічі трохи напивався, коли служив у фінансовому корпусі, особливо в Німеччині, але ніколи не мав ніякої справи з жінками. Я про жінок і не думав, доки не зустрів Міранду. Я знаю, в мені немає нічого такого, що люблять дівчата; я знаю, що з ними все добре виходить у таких, як Кратчлі, котрий, на мою думку, є звичайнісіньким грубіяном. Деякі дівчата там, в Еннексі, такими

¹ Одна з течій англіканської церкви.

очима на нього дивилися — глянути гидко. Це щось таке грубе й тваринне, чим природа мене обділила від народження. (І я радий, що обділила: на мою думку, коли б таких, як я, було більше, світ став би кращим.)

Коли ви не маєте грошей, вам завжди здається, що з ними ваше життя суттєво зміниться. Я не хотів більше, ніж мені належало, нічого понад це, але в готелі одразу помітив: зовні люб'язний персонал насправді глибоко мене зневажав за те, що я маю гроші й не знаю, що з ними робити. Позаочі вони ставилися до мене як до того, ким я був, — дрібного канцелярського службовця. Від розкидання грошима жодної радості не було. Щойно я починав із ними розмовляти, я себе видавав. Їхній погляд казав: нас не обдуриш, ми знаємо, хто ти такий, чи не пішов би ти туди, звідки взявся.

Пам'ятаю, як ми одного разу пішли вечеряти до шикарного ресторану. Він був у списку, який нам дали люди з тоталізатора. Страви були гарні, але я майже не відчував смаку: ці люди так на нас дивились, і ці запобігливі офіціанти-іноземці, і всі: здається, вся зала дивилася на нас згори вниз, бо ми виховані не так, як вони. Кілька днів тому я прочитав статтю про класові справи — я б міг їм дещо про це сказати. Якщо мене спитати, то я скажу: Лондон влаштований для людей, які можуть поводитися, як випускники приватних шкіл, і ви нікуди не потрапите, якщо у вас немає такої вродженої манери і претензійного голосу, — я маю на увазі Лондон багатих людей, Вест-Енд, звичайно.

Одного вечора — це було після того ресторану, я почувався пригнічено — я сказав тітці Енні, що хочу погуляти, так і вчинив. Гуляючи, я відчув, що хотів би жінку, тобто що я можу відчути, що хочу, тож я зателефонував за номером, який мені дали на церемонії вручення. Якщо захочете трохи зрозуміло чого, пояснив чоловік, котрий його дав.

Жінка сказала: «Я зайнята». Я спитав, чи знає вона ще такі номери, і вона дала мені два. То я сів на таксі і поїхав на адресу другої. Що відбулося, розповідати не буду, але нічого путнього там не було. Я дуже нервувався, намагався вдати, що я все про те знаю, і, звичайно, вона це розуміла, вона була стара і жадлива-жадлива. Я маю на увазі і те, як брудно вона поводитись, і її вигляд. Вона була несвіжа, звичайна. Такий екземпляр у колекцію ніхто б не взяв. Я думав: а що, коли б Міранда так мене побачила? Тож, як я вже сказав, я спробував, і мені не сподобалося, та я й не дуже старався.

Я не з тих пробивних і грубих, ніколи таким не був, у мене, як то кажуть, завжди були високі поривання. Кратчлі, бувало, казав, що зараз усюди треба вміти пробитись, і додавав: он поглянь на старого Тома, куди підлецування його привело. Кратчлі бував дуже фамільярним, аж занадто, як на вашого покiрного слугу, як я вже казав. Хоча він умів і підлизуватися, коли з цього була вигода, наприклад до містера Вільямса. Додайте життя, Клегґу, казав мені містер Вільямс, коли я працював у довідковому відділі. Ви усміхніться, люди це люблять, пожартуйте інколи, чи що, казав він, — не всі ми з таким талантом народжуємося, як, наприклад, Кратчлі, але ж можна спробувати, розумієте. Це мене просто лютило. Правду кажучи, я смертельно втомився від цього Еннекса і в кожному разі хотів переїхати звідти.

Та нічого в моєму житті не змінювалося, могу це довести. Одна з причин, чому так само я втомився від тітки Енні, полягала в тому, що я почав цікавитися книжками, з тих, які можна купити в книгарнях Сохо, такими, де оголені жінки тощо. Журнали я ще ховати міг, але були такі книжки, які я б хотів купити і не міг, бо їх могла побачити тітка. Я завжди хотів займатися фотографією, одразу ж, звичайно, купив фотоапарат, «лейку», найкращий, з телефотолінзою тощо;

головним її призначенням було знімати метеликів живими, як славнозвісний містер С. Бофой; але також часто мені, коли я ходив шукати собі поповнення колекції, на очі траплялося всяке інше; вам, певно, буде дивно, на що наважуються пари в таких місцях, де такого зазвичай люди не роблять, — то й такі знімки в мене також були.

Звичайно, те, як у мене було з тією жінкою, мене засмутило на додачу до всього іншого. Наприклад, тітка Енні заповзлася поїхати в морський круїз до Австралії в гості до свого сина Боба і дядька Стива, її молодшого брата і його сім'ї, і вона хотіла, щоб я теж із ними поїхав, але я вже не хотів бути з тіткою Енні й Мейбл. Не те що я ненавидів їх, але іншим одразу видно, що вони таке, навіть більше, ніж це видно з мене. Було очевидно: вони дрібні люди, які ніколи не відходили далеко від дому. Наприклад, вони завжди очікували, що я з ними все робитиму, казатиму, куди я пішов і що робив, коли випадково проведу якусь годину сам. Наступного дня після згаданої вище події я сказав їм, що до Австралії не поїду. Вони не надто тяжко це сприйняли, гадаю, вони мали час подумати, що, врешті-решт, це робиться за мої гроші.

Уперше я пішов шукати Міранду за кілька днів по тому, як з'їздив до Саутгемптона провести тітку Енні; якщо бути точним, це було 10 травня. Я повернувся до Лондона. У мене не було жодного конкретного плану, і я сказав тітці Енні й Мейбл, що, можливо, поїду за кордон, але ще точно не вирішив. Тітка Енні боялася, по-справжньому боялася: увечері напередодні від'їзду вона мала дуже серйозну розмову зі мною: мовляв, сподіваюся, ти ж не збираєшся одружуватися — вона мала на увазі, не збираюся одружуватися, не познайомивши її з нареченою. Вона багато разів казала, що це, звичайно, мої гроші і моє життя, і який я щедрий, і таке інше, але я бачив, що вона

